

INDUSTRIEEL ERFGOED IN VLAANDEREN

**e-nieuwsbrief van de
Vlaamse Vereniging voor Industriële
Archeologie vzw
augustus 2021**

[VVIA staat sedert 1978 op de bres](#) om het industrieel en technisch erfgoed in Vlaanderen te verdedigen en de belangstelling voor dit erfgoed aan te zwengelen.

Hierbij opnieuw een flinke brok informatie.

Klik in de verschillende bijdragen op de links voor meer en achtergrond-informatie

VVIA initiatieven

Na COVID-19 hernemen het leven en de activiteit

Het laatste plaatsbezoek dat VVIA organiseerde dateert al van 17 oktober 2020, toen we tussen twee virusgolven in nog net een bezoek konden brengen aan de buizenbakkerij van Wijtschate. Nadien ging alles dicht. Voor onze gekende lessencyclus moesten we ook een oplossing zoeken.

VVIA experimenteerde - op een succesvolle wijze - met het aanbieden van onze cursussen in digitale vorm, via Zoom, en daarmee doen we in elk geval voort.

En, afhankelijk van de COVID-situatie, hopen we om vanaf einde september opnieuw maandelijks een plaatsbezoek te organiseren

Onze cursussen

De online cursussen, die we na de Paasvakantie organiseerden, vielen blijkbaar mee. We hadden deelnemers uit alle provincies en kregen vragen naar nog en meer.

Digitale lessen hebben een aantal nadelen. Een docent heeft geen rechtstreeks contact met de cursisten, en heeft geen bord waar hij snel op kan krabbelen. Maar

zoom-lessen hebben ook het voordeel dat cursisten zich niet moeten verplaatsen en van thuis uit, rustig vanuit hun zetel, de lessen kunnen volgen.

De zeven inleidende lessen (en één extra) worden op **26, 27, 28 en 29 augustus** op vier dagen opnieuw gedoceerd als een zomeracademie. In september starten we met gespecialiseerde en technische lessen op woensdagavonden.

[Meer informatie, het programma en de thema's van de verschillende lessen vindt U op onze website](#)

VVIA Prijs Industrieel Erfgoed voor Jongeren

Verskillende belangstellenden lieten ons weten dat ze door COVID-19 onmogelijk hun project kunnen klaar krijgen. We onderzoeken nu hoe we de inzending- en jurydatums kunnen verschuiven, **vermoedelijk naar 2022. Hou de berichten in het oog - en aarzel niet om een jongerenproject rond industrieel erfgoed op te zetten.**

Als je jongeren kent die individueel of in groep belangstelling hebben in, of iets doen rond industrieel en technisch erfgoed, geef hen dan een seintje dat ze een prijs kunnen winnen als ze zich kandidaat stellen in de *VVIA Jongerenprijs Industrieel Erfgoed Vlaanderen*.

[Meer informatie op onze website](#)

Werkgroep Klei

Er wordt gezegd dat we met onze voeten in de Vlaamse klei staan. Maar veel erfgoed dat van de kleinijverheid getuigt dreigt te verdwijnen. VVIA wil de problematiek van de Vlaamse klei echter ruimer aanpakken, en hoopt tegen in de loop van 2022 een rapport af te leveren over het erfgoed van de uitbating en verwerking van klei in Vlaanderen.

[Info op onze website:](#)

U kunt er ook een vragenlijst downloaden waarmee U restanten van de kleinijverheid in Uw streek kunt signaleren.

Steun VVIA - wordt lid

2021 Europees Jaar van het Spoor

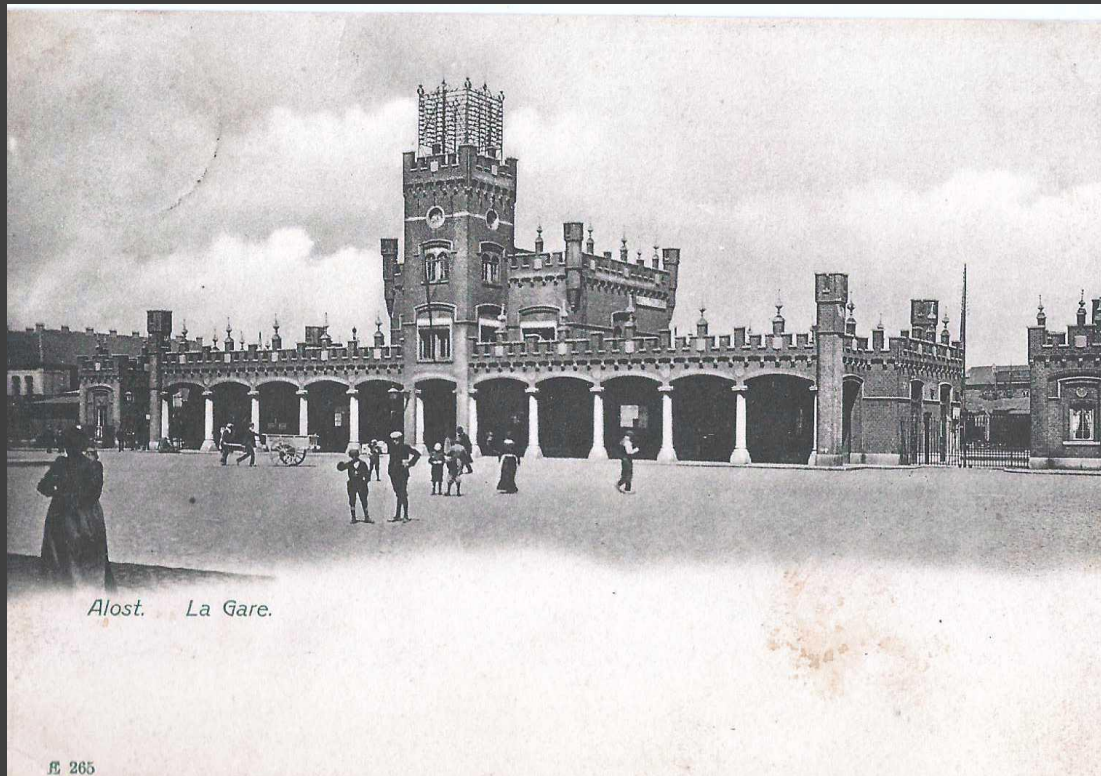
Dit jaar werd door de Europese Commissie uitgeroepen tot Europees Jaar van het Spoor, vooral in het kader van de Green Deal. Alhoewel het alibi om 2021 uit te kiezen gevonden werd in het feit dat precies 175 jaar geleden voor het eerst twee hoofdsteden door een stoomtrein verbonden werden, Parijs en Brussel, wordt er echter weinig aandacht besteed aan de historische aspecten en het erfgoed van de spoor- en tramwegen.

- Vandaar dat EFAITH, de Europese Federatie van Verenigingen voor Industrieel en Technisch Erfgoed verschillende initiatieven nam om het spoorerfgoed op de sporen te zetten. Eén daarvan is de nieuwe website, www.railheritage.eu. Die is opgebouwd als een reeks databases waarin spoorwegverenigingen, -sites en -initiatieven zich kunnen laten registreren. Ook die uit Vlaanderen. Doen !
- Veel spoorwegerfgoed is intussen bedreigd. In Vlaanderen staan heel wat oude stations te vervallen, terwijl belangrijke spoorweginfrastructuur (nog) niet beschermd is. VVIA wil zich inzetten voor redding en behoud daarvan

U kunt daarbij helpen

- door ons bedreigd en te beschermen spoorerfgoed te signaleren
- door het spoorerfgoed in het licht te zetten tijdens de Open Monumentendag, zeker als het om één of andere reden bedreigd is

- [kijk op onze website naar de speciale pagina over spoorerfgoed](#)

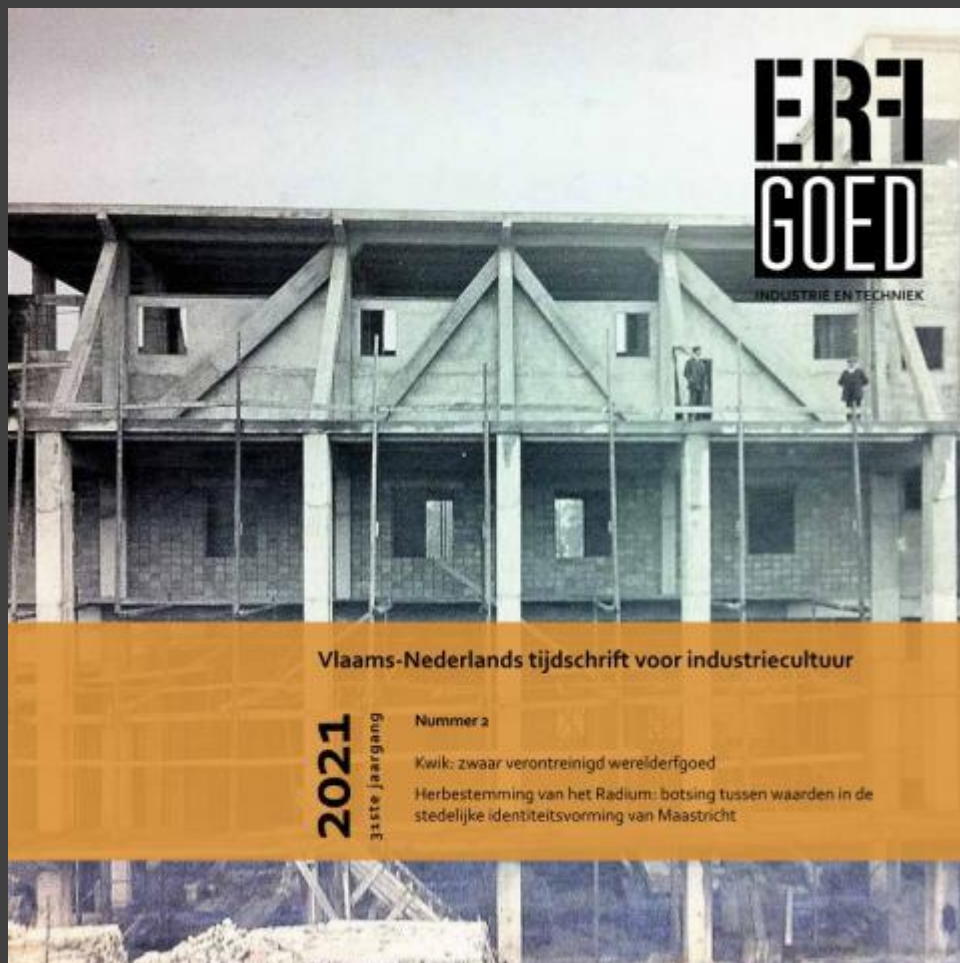

Einde dit jaar verschijnt een speciaal dubbelnummer over spoorwegerfgoed in Europa, met bijdragen uit verschillende landen. We verwachten o.m. een artikel over de bouw van tramwegen in China, waarbij een Gentenaar een belangrijke rol speelde, over de lijn Parijs-Brussel in 1846, spoorwegbruggen in Portugal, en nog veel meer. Afhankelijk van Corona-toestanden hopen we het tijdens een speciale gelegenheid te kunnen voorstellen, einde november of in de loop van december

ERFGOED VAN INDUSTRIE EN TECHNIEK

Het [nieuwe nummer van het Vlaams-Nederlandse tijdschrift Erfgoed van Industrie en Techniek](#) zit in de brievenbus van de VVIA-leden. Weer boeiende lectuur: wist je bv dat zwaar met kwik vervuilde terreinen ook kunnen erkend worden als UNESCO Werelderfgoed ?

Het nummer is ook los te verkrijgen, maar leden ontvangen heel de jaargang - ook het speciale dubbelnummer over spoorwegen dat einde dit jaar verschijnt

Bedreigd Industrieel Erfgoed

Er is in erfgoedland een nieuwe tendens. Het aantal beschermingen (zeker van industrieel erfgoed) is tot een minimum minimorum teruggevallen, maar daarnaast komen er steeds meer pogingen om de bescherming van (vooral industriële) sites op te heffen. In twee op de drie gevallen betreft het erfgoed in eigendom van openbare besturen, die het onderhoud gedurende jaren verwaarloosd hebben en nu niet willen opdraaien voor de daardoor ontstane restauratiekosten.

Het betreft op het ogenblik dat we dit schrijven

- de monumentale [torenkraan van Temse](#)
- het unieke [houten schip de 'Céphée'](#) onder de afdaken achter het Steen in Antwerpen
- de tijdens de eerste wereldoorlog tot Belgische uitkijkpost omgebouwde [schoorsteen van Ramskapelle](#)

Omdat velen de procedures niet kennen, en zeker niet weten hoe zich daartegen te verzetten, werkt VVIA aan [een webpagina met informatie over bedreigd industrieel erfgoed en hoe vrijwilligers en organisaties daarbij kunnen optreden](#). Voorlopig is er een eerste tekst beschikbaar over de procedure tot opheffing van bescherming. Nadien komen er nog teksten over hoe een bescherming aanvragen, hoe optreden tegen een slopingsvergunning, enz.

EUROPEAN HERITAGE AWARDS

Herinneren we er nog even aan [dat VVIA twee jaar geleden in Parijs een European Heritage Award kreeg](#) voor zijn 40 jaar inzet, ondanks het feit dat we in die vier decennia geen enkele structurele subsidie ontvingen. Dat werd als voorbeeld gesteld voor Europa.

[Einde mei werden opnieuw de awards uitgereikt, dit keer via een virtuele meeting](#)

Industrieel erfgoed deed het dit jaar bijzonder goed

In de afdeling *restauratie* :

- de [Besòs watertoren in de Poblenou in Barcelona](#), gerestaureerd door één van onze vrienden ginds, archit. Toni Vilanova. Met VVIA konden we voor de restauratie twee keer de toren beklimmen. Half juni, toen in Barcelona ook de Europese beurs voor industrieel erfgoedtoerisme plaats vond, konden we het vieren.
- in Brussel viel [de 'Gare Maritime' van Thurn & Taxis](#) in de prijzen -

In de afdeling *research*

- [Quality Shift](#), een onderzoek naar herbestemming van industrieel,erfgoed door een Griekse onderzoekster. Daarover staat ook een recensie in het

zopas verschenen Vlaams-Nederlands tijdschrift 'Erfgoed van Industrie en Techniek', 2021/2.

In de categorie 'educatie' ging een prijs naar het ['European Solidarity Centre' in Gdansk](#)

We bezochten het in 2015 tijdens de presentatie van onze reizende tentoonstelling. Het was toen nog in opbouw en we vonden het een megalomaan project dat gebouwd werd voor de oude scheepswerf en daardoor de aandacht van deze wegtrekt. De erfgoedzorgers ginds hadden liever gezien dat het geld besteed zou worden voor behoud, herbestemming en beheer van de scheepswerf zelf. Nu doet men pogingen om de werf op de UNESCO-lijst van het Werelderfgoed te krijgen.

ANTWERPEN

Antwerpen: lichtschip Westhinder III beschermd

[Voor onze kust lagen sedert 1848 lichtschepen om de toegangseulen te bebakenen](#)

- maar de oude schepen werden in de eerste en tweede wereldoorlog vernietigd. Nadien werd besloten er drie nieuwe te laten bouwen op de Oostendse werf van Béliard-Crighton.

Het lichtschip 3 dat nu in Antwerpen ligt bleef in gebruik tot 1992 en draagt de naam West-Hinder III. Het werd op 12 mei 1995 door de Vlaamse overheid aan de Stad Antwerpen in bruikleen overgedragen. Het schip maakt deel uit van de collectie van het Museum aan de Stroom (MAS).

[Het werd op 17 juni j.l. beschermd als varende erfgoed](#)

Tisselt: tegelfabriek Rottiers

In Tisselt werd de [oude tegelfabriek Rottiers eind 1998 beschermd](#) als monument. Een [uitgebreid artikel verscheen even na de bescherming in M&L Monumenten en Landschappen](#), maar dan viel de stilte over deze unieke site. Ze stond sedertdien hopeloos te vervallen. [Nu lijkt er opnieuw hoop te zijn](#), maar we vragen ons af wat er nog van de installatie resteert.

Op dit ogenblik is er meer en meer belangstelling voor oude decoratieve cementtegels, zowel voor de restauratie als voor nieuwbouw.

In Malta vervaardigt een klein bedrijfje er nog steeds met de hand, [zoals in dit filmpje te zien is](#), terwijl *Business Insider* een filmpje deelde [van de productie in Egypte](#).

De Céphée, een uniek binnenvaartschip bedreigd

Het houten binnenvaartschip Céphée werd in 1937 gebouwd op de scheepswerf Prévost frères et Blond in Merville (Frankrijk). Het is een zogenaamd 'walenschip' of 'waal'.

De Céphée werd in 1979 verworven door het [Museum Rijn- en Binnenvaart vzw](#) en nadien aangeboden aan de vzw [De Vrienden van het Nationaal Scheepvaartmuseum](#). Die boden het vaartuig aan de stad Antwerpen aan voor de verzameling van het Nationaal Scheepvaartmuseum. In de zitting van 3 juli 1984 aanvaardde de Gemeenteraad de Céphée in volle eigendom.

[De Céphée werd in 1994 wettelijk beschermd.](#)

Het houten schip werd achter het Steen onder één van de afdaken geplaatst, echter zonder deskundige stutting en gedurende jaren druppelde de regen er op. Onderhoud en instandhouding werd verwaarloosd, alhoewel artikel 8 van het besluit varend erfgoed stelt *“De eigenaar en de gebruiker van voorlopig of definitief beschermd varend erfgoed zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud van het varend erfgoed te verzekeren”*. Omdat deze verplichting niet of onvoldoende nageleefd werden, is de Stad Antwerpen derhalve in gebreke.

Intussen ligt het vaartuig in de weg voor de aanleg van de parking voor de nieuwe cruise-terminal. De stad Antwerpen beweert dat het technisch niet meer kan verplaatst worden, en vraagt daarom dat de bescherming zou opgeheven worden. Nadien kan het dan ‘na documentering’ gesloopt worden.

Om de opheffing van een bescherming te bekomen dient men aan te tonen dat de erfgoedwaarde niet meer aanwezig is, of dat er een hoger maatschappelijk belang geldt. Voor het eerste argument zijn er voldoende aanwijzingen dat zulks niet het geval is. In alle evaluaties en [het waardestellend onderzoek naar de vaartuigencollectie van het MAS](#) (2018) wordt de boot 'uniek' genoemd. Het hoger maatschappelijk belang zou de parking van de cruise-terminal zijn...

Wij volgen de situatie op de voet, en zullen er ook over rapporteren [op onze website](#). We raden intussen wel iedereen aan om protest te laten horen bij de stad Antwerpen

en bij de minister.

OOST-VLAANDEREN

Temse: Torenkraan Boelwerf

In 2004 heette het nog '[Laatste kraan van de Zaat blijft voor eeuwig bestaan](#)', maar einde april werd vernomen dat het gemeentebestuur een aanvraag indiende tot opheffing van de bescherming. De kraan werd in 1996 geschonken aan de gemeente en [in 2004 beschermd als monument](#). Intussen heeft de kraan restauratie nodig, maar daarvoor heeft de gemeente onvoldoende budget. Ze ziet daarom af van het project en heeft de minister om een declassering gevraagd. In al de jaren dat Temse er eigenaar van is werd er geen enkel onderhoud of instandhouding uitgevoerd, ondanks de wettelijke bepalingen dat een eigenaar moet instaan voor de

instandhouding van een monument.

Er werd nooit gezocht naar alternatieven. In Amsterdam [werd een kraan omgevormd tot exclusief \(duur\) hotel](#) -

Voorlopig lijkt de opheffingsprocedure nog niet opgestart.

De [vereniging 'Op Stoapel'](#) die zich inzet voor het erfgoed van de oude Boelwerf is echter ten zeerste verontrust en kan alle steun gebruiken

Wij volgen de situatie op de voet, en zullen er ook over rapporteren [op onze website](#).

We raden intussen wel iedereen aan om protest te laten horen bij de gemeente Temse en bij de minister.

WEST-VLAANDEREN

Kortrijk: actie voor behoud van het station

Opmerkelijk, alhoewel het [kleine interbellum-stationnetje van de deelgemeente Bissegem](#) als monument wettelijk beschermd werd, is het monumentale station van Kortrijk zelf niet eens opgenomen in de wetenschappelijke inventaris van het bouwkundig erfgoed. Kortrijk werd tijdens de tweede wereldoorlog zwaar

gebombardeerd, en daarbij werd het station vernietigd. Na de oorlog duiden de Belgische spoorwegen een plaatselijk architect aan, en dat was een uitzondering want meestal werd beroep gedaan op de eigen ingenieurs en architecten om de gebouwen te realiseren. Architect Pierre Pauwels had toen reeds zijn strepen verdiend, en toen het nieuwe station in 1956 ingehuldigd werd, stond het bekend als het beste wederopbouwstation.

Vandaag wil NMBS het slopen en vervangen door een megalomaan project, waarbij alle functies in een onderdoorgang onder de sporen zouden terechtkomen.

[Daartegen is er veel protest](#). Er worden ook vragen gesteld over het feit dat het station nooit door monumentenzorg geïnteriseerd werd, laat staan beschermd.

[Er loopt een petitie die al door meer dan 1100 personen ondertekend werd](#) - ook Uw handtekening is belangrijk !

Nieuwpoort :

- ***Vrijwilligers restaureren oude reddingsboot Watson II***

[Vrijwilligers zijn gestart met de restauratie van de oude reddingsboot Watson](#)

[II](#) in Nieuwpoort. Na de Tweede Wereldoorlog werd de boot ingezet om mensen te redden op zee. 14 vrijwilligers zullen er 3 jaar werk aan hebben.

- ***Historische schoorsteen bedreigd***

In juni 1992 werd [de oude fabrieksschoorsteen van de steenbakkerij Briqueteries, Tuileries en Céramiques in Ramskapelle](#) wettelijk beschermd.

Het was een uitzonderlijk relict, want de schoorsteen werd in de eerste wereldoorlog doornhet Belgisch leger versterkt en als uitkijkpost gebruikt. Na de bescherming werden er door de bejaarde eigenares verschillende pogingen gedaan om de schoorsteen te conserveren, maar de middelen ontbraken. De schoorsteen werd gratis aangeboden aan de stad en ook aan Herita, maar die lieten de kelk aan zich voorbij gaan - tenzij ze een gerestaureerde schoorsteen zouden krijgen. Ook een pogingen van de provincie in het kader van het oorlogserfgoed liepen dood. Vanuit VVIA trachtten we na 1995 en in het begin van deze eeuw de bejaarde dame met wat raad bij te staan - maar het was het verhaal van een bejaarde dame gehecht aan haar geschiedenis en erfgoed tegen een papierwinkel. De eigenares overleed einde 2013, en sedertdien zit deze erfgoedsite in een patstelling.

Einde vorig jaar werd een aanvraag ingediend tot opheffing van de bescherming.

Wij volgen de situatie op de voet, en zullen er ook over rapporteren [op onze website](#).

We raden intussen wel iedereen aan om protest te laten horen bij de stad

Nieuwpoort en bij de minister.

Oostende: herbestemming havenpakhuis haalt internationale pers

Het [Oostendse Koninklijk Stapelhuis en halfportaalkraan 2](#) werden in 1981 wettelijk beschermd als monument.

De hangar is laatste van zes die in 1906-1907. Het interieur werd volledig in beton opgetrokken, de buitengevel in baksteen op een arduinen plint verbergt de betonconstructie. De elektrische (!) halfportaalkraan nr. 2 is de enige overblijvende kraan van de zes die in 1911 worden gemonteerd en die er tot 1969 in werking bleven.

Na de bescherming gebeurde er weinig met de hangar. Er waren verschillende voorstellen tot herbestemming, enkele marginale vormen van hergebruik. [In 2018 werd een beheersplan goedgekeurd](#). En daar komt nu schot in... De [geplande erotische herbestemming haalt nu in elk geval de internationale pers...](#)

In 2020 werd eveneens een [beheersplan voor de beschermde halfportaalkraan goedgekeurd](#), maar het is onduidelijk hoe die in het huidig project inpast.

BRUSSEL

[Fibru, de laatste medaillemaker in Brussel, sloot voorgoed de deuren](#). Voor liefhebbers van industrieel erfgoed wordt het bang afwachten wat er met dit imposante atelier in Anderlecht zal gebeuren. De site is opgenomen in de [inventaris van het bouwkundig erfgoed](#) van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Erfgoedorganisatie [La Fonderie](#) droomt van een museum. “Die vakkennis mag niet verloren gaan.”

Een toekomst voor VVIA

VVIA werd in 1978 opgericht, en heeft intussen dus een respectabele leeftijd.

[Wij leven en overleven dank zij onze leden](#) - zonder het vertrouwen dat zij in onze werking stellen zou VVIA het niet zo lang volgehouden hebben

Maar in al die jaren kregen ook de leden en bestuurders een respectabele leeftijd.

Onze voorzitter is intussen 70 gepasseerd en wil het wat rustiger aan doen.

2021 is ook 1978 niet meer. De maatschappij is veranderd, maar VVIA hield in tegenstelling tot veel andere verenigingen het hoofd boven water zonder van het manna van te overheid te profiteren. Dat betekent ook dat we in tegenstelling tot veel andere verenigingen nog steeds ongebonden en onafhankelijk zijn, en onze mening kunnen ventileren waar en wanneer nodig.

Maar er is versterking, verjonging en 'vervrouwing' nodig om te voorkomen dat we een vergrijsd mannenclubje worden.

VVIA op zoek naar leden die hun kennis, ervaring en engagement willen inbrengen in het bestuur van onze vereniging. We houden er wel van dat ze ook ongebonden zijn, om menging van belangen te voorkomen. Iedereen beslist zelf hoeveel tijd hij/zij aan VVIA wil en kan besteden, van weinig tot 'veel'.

Ben je lid en bereid om een steen(tje) bij te dragen aan VVIA ? Wil je van uit het bestuur de richting van de vereniging mee helpen bepalen ?

[Neem dan contact op en vertel ons wat je voor VVIA kunt betekenen.](#)

Met jouw steun en inzet maken we ons klaar voor de volgende decennia.

We stellen het op prijs indien U deze e-nieuwsbrief doorstuurt aan vrienden, kennissen, collegae -> zij kunnen zich ook gratis abonneren via deze link

vergeet niet om VVIA

te steunen

of lid te worden

Volg ons op de sociale media :

